

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Гори Миколи Ігоревича
«Інституційний механізм реалізації конституційного курсу на набуття
повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації
північноатлантичного договору», подану до захисту на здобуття ступеня
доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 – «Право»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Обрана здобувачем тема дисертації має високий ступінь актуальності, оскільки стосується не лише конституційного закріплення зовнішньополітичного курсу України, а й реальних механізмів його виконання в діяльності державних інституцій. Набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору є складним правовим і політико-інституційним процесом, який потребує належної координації органів державної влади, послідовності законодавчих змін, адаптації національного законодавства до європейських стандартів та приведення сектору безпеки і оборони у відповідність до вимог євроатлантичної інтеграції.

Конституційне право в цьому процесі виконує не формальну, а змістовну роль, адже саме Конституція України визначає базові засади організації державної влади, межі компетенції її органів, спрямованість зовнішньополітичної діяльності та юридичні орієнтири розвитку держави. Тому дослідження інституційного механізму реалізації конституційного курсу на членство в ЄС і НАТО дозволяє виявити, наскільки чинна система органів публічної влади здатна забезпечити послідовне, узгоджене й результативне виконання цього курсу.

Сучасний етап розвитку України характеризується поєднанням двох взаємопов'язаних процесів: протидії збройній агресії російської федерації та поглиблення європейської й євроатлантичної інтеграції. За таких обставин конституційний курс на членство в Європейському Союзі та НАТО набуває особливої ваги, оскільки пов'язаний із питаннями національної безпеки, демократичної стійкості, захисту прав людини, реформування публічного управління, зміцнення обороноздатності та утвердження верховенства права. Відповідно, науковий аналіз інституційного забезпечення цього курсу має виходити не лише з положень законодавства, а й з реального стану функціонування державного механізму.

Додатково актуальність дисертаційного дослідження зумовлюється тим, що процес європейської та євроатлантичної інтеграції постійно породжує нові конституційно-правові питання. Серед них – розмежування повноважень між вищими органами державної влади у сфері інтеграційної політики, визначення ролі парламенту у виконанні міжнародних та європейських зобов'язань, місце уряду в координації адаптаційних процесів, участь Президента України у

забезпеченні стратегічного курсу держави, а також взаємодія органів влади з міжнародними інституціями та громадянським суспільством.

Попри значну увагу науки конституційного права до проблем європейської інтеграції, питання цілісного інституційного механізму реалізації конституційного курсу на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору не можна вважати вичерпно дослідженим. Саме комплексний підхід до цієї проблеми дає можливість оцінити не лише нормативне закріплення відповідного курсу, а й спроможність державних інституцій забезпечити його практичну реалізацію.

Таким чином, актуальність теми дисертації Гори Миколи Ігоревича обумовлена її зв'язком із ключовими напрямками конституційного розвитку України, потребою вдосконалення інституційної взаємодії у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції, а також необхідністю наукового осмислення механізмів, через які стратегічний курс держави набуває реального правового й організаційного втілення.

Достовірність та обґрунтованість більшості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується ґрунтовною теоретичною, методологічною та емпіричною базою роботи. Автор спирався на сучасні досягнення науки, критично осмислив широкий масив вітчизняної й зарубіжної наукової літератури, здійснив комплексний аналіз національного законодавства та міжнародної практики. Такий підхід забезпечив глибину наукового пошуку та внутрішню логічну узгодженість отриманих результатів.

Позитивним слід відзначити чітке визначення автором об'єкта, предмета, мети й завдань дослідження, що сьогодні, на жаль, трапляється не в усіх роботах такого рівня. Коректне окреслення базових параметрів наукового пошуку дало змогу здобувачеві забезпечити системність викладу, досягти концептуальної цілісності, уникнути декларативності та надмірного формалізму. Завдяки цьому робота набуває самостійної наукової цінності й становить вагомий внесок у розвиток сучасної кримінальної процесуальної думки в Україні.

Методологічна база дослідження є різноплановою і збалансованою. Серед філософських методів наукового пізнання використано *діалектичний метод* для дослідження конституційного курсу України на членство в Європейському Союзі й НАТО як правового явища, що знаходиться в розвитку та відображає трансформаційні процеси української державності. За допомогою цього методу проаналізовано еволюцію інтеграційного курсу України – від політичного проголошення європейського вибору в 1990-х роках до його конституційного закріплення 2019 року, а також обґрунтовано виокремлення етапу конституціоналізації інтеграційного курсу як нового періоду розвитку українського конституціоналізму. Зазначений метод застосовано під час дослідження становлення інтеграційної доктрини та періодизації її розвитку (підрозділ 1.1), а також під час аналізу нормативного закріплення стратегічного курсу в Конституції України (підрозділ 1.2). Серед загальнонаукових методів

дослідження використано *системний метод*, який застосовано для аналізу конституційного курсу як елементу системи засад конституційного ладу України й вивчення інституційного механізму його реалізації як складової механізму держави. Завдяки використанню цього методу інституційний механізм реалізації конституційного курсу розглянуто як цілісну систему взаємопов'язаних елементів органів державної влади й інститутів суспільства. Системний метод використано для дослідження ролі державних органів у реалізації інтеграційного курсу (підрозділи 2.1–2.4) і під час формування загальної моделі механізму реалізації конституційного курсу (висновки до розділів, загальні висновки). *Структурно-функціональний метод* застосовано для з'ясування внутрішньої структури інституційного механізму реалізації конституційного курсу й визначення функціонального призначення його окремих елементів. За допомогою цього методу досліджено роль Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України та інших державних органів у механізмі забезпечення інтеграційної політики держави, що дало змогу визначити їхні функції, компетенцію та місце у відповідному механізмі (підрозділи 2.1–2.4). *Методи аналізу й синтезу* використано для дослідження інституційного механізму реалізації конституційного курсу. Метод аналізу застосовано для виокремлення його основних елементів, зокрема суб'єктів, їхніх повноважень і форм взаємодії. Метод синтезу використано для узагальнення отриманих результатів і формування цілісної теоретичної моделі механізму реалізації конституційного курсу України на членство в Європейському Союзі й Організації Північноатлантичного договору (розділи 2, 3, загальні висновки). У дослідженні також використано логічні *методи індукції та дедукції*. Дедукцію застосовано під час переходу від загальнотеоретичних положень конституціоналізму до аналізу конкретних конституційних норм, що визначають стратегічний курс на членство України в ЄС та Організації Північноатлантичного договору (підрозділи 1.2, 2.1–2.4). Індукцію використано під час узагальнення результатів аналізу діяльності державних органів й інститутів суспільства з метою формування узагальненої моделі інституційного механізму реалізації інтеграційного курсу (розділ 3, загальні висновки). Серед власне юридичних методів використано *формально-юридичний метод*, який застосовано для аналізу змісту положень Конституції України (зокрема ст. 85, 102, 116), законодавства у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції та визначення нормативної природи стратегічного курсу України на членство в Європейському Союзі й Організації Північноатлантичного договору (підрозділ 1.2). *Метод тлумачення норм права* застосовано для з'ясування змісту конституційних положень, що визначають стратегічний курс держави, а також для встановлення їхнього регулятивного значення для діяльності органів державної влади у сфері реалізації інтеграційної політики (підрозділ 1.2, підрозділи 2.1–2.3). *Порівняльно-правовий метод* використано для аналізу досвіду держав-членів Європейського Союзу щодо конституційного закріплення інтеграційних процесів і зіставлення його з українською моделлю конституційного регулювання стратегічного курсу (підрозділи 1.2, 3.1). *Історико-правовий метод* застосовано для дослідження

еволюції європейської та євроатлантичної інтеграції України, періодизації розвитку інтеграційної доктрини й аналізу етапів нормативного закріплення інтеграційного курсу (підрозділ 1.1).

Обґрунтованість висновків і практичних рекомендацій підтверджується можливістю їх використання у різних сферах, зокрема, у *нормотворчій діяльності* – під час підготовки й удосконалення законодавства України у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції, зокрема актів, спрямованих на імплементацію положень Конституції України щодо стратегічного курсу держави на членство в Європейському Союзі та НАТО (акт впровадження Комітету з питань інтеграції України до Європейського Союзу 04-20/16-2026/34301 від 17 лютого 2026 року); *правозастосовній діяльності органів державної влади* – у практичній діяльності Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України й інших органів державної влади під час формування і реалізації державної політики у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції, а також під час розроблення стратегічних і програмних документів у цій сфері; *освітньому процесі* – під час викладання та вивчення навчальних дисциплін «Конституційне право України», «Порівняльне конституційне право», «Європейське право», «Право Європейського Союзу», а також під час підготовки підручників, навчальних посібників і методичних матеріалів (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 20 березня 2026 року № 66-оп); *науково-дослідній роботі* – у подальших дослідженнях проблем конституційно-правового забезпечення європейської та євроатлантичної інтеграції України, розвитку інституційного механізму реалізації конституційного курсу держави на членство в Європейському Союзі й Організації Північноатлантичного договору (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 20 березня 2026 року № 67-нд).

Дослідник обґрунтовано поєднує доктринальні положення з аналізом практичних аспектів, демонструючи вміння системно мислити й узагальнювати різні наукові підходи. Варто підкреслити, що при розробленні теми дисертант спирався не лише на юридичну літературу, а й на багатий емпіричний матеріал, що значно підвищило рівень достовірності й прикладної цінності висновків.

Мета дослідження – комплексний конституційно-правовий аналіз інституційного механізму реалізації конституційного курсу України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі й Організації Північноатлантичного договору, формування науково обґрунтованих висновків, пропозицій та рекомендацій щодо його структури, особливостей функціонування та напрямів удосконалення. Автор не обмежується констатацією загальних тенденцій, а пропонує конкретні шляхи вдосконалення системи правового регулювання і механізмів. Він логічно поєднує теоретичні розробки з емпіричними спостереженнями, що надало дослідженню не лише наукового, а й практичного виміру.

Структура дисертації продумана, логічна й відповідає поставленим завданням й складається з анотацій, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, загальних висновків, списку використаних джерел, що налічує

307 найменувань, і двох додатків. Повний обсяг дисертації становить 259 сторінок, з них обсяг основного тексту – 191 сторінка.

У першому розділі дисертації досліджено доктринальні підходи та нормативну регламентацію конституційного курсу на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі й Організації Північноатлантичного договору. Проаналізовано стан наукової розробки відповідної проблеми в національній конституційно-правовій доктрині. Встановлено, що в українській правничій науці сформовано значний масив досліджень, присвячених питанням європейської інтеграції, євроатлантичного співробітництва, адаптації законодавства України до *acquis* Європейського Союзу, реформування публічної влади відповідно до європейських стандартів, а також проблемам конституційного розвитку України в умовах інтеграційних процесів.

У другому розділі дисертації досліджено державні органи в механізмі реалізації конституційного курсу на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі й Організації Північноатлантичного договору. Обґрунтовано, що закріплення стратегічного курсу в ст. 85, 102 і 116 Конституції України трансформувало європейську та євроатлантичну інтеграцію зі сфери політичної програми у сферу конституційного обов'язку органів державної влади. Це надало можливість визначити конституційний курс як особливу стратегічну норму, що поєднує ознаки норми-принципу та норми-цілі. Доведено, що реалізація цієї норми є довгостроковим, поетапним і багатовимірним процесом, спрямованим на системну трансформацію правового порядку й інституційної архітектури держави.

У третьому розділі дисертації досліджено інститути громадянського суспільства в механізмі реалізації конституційного курсу на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі й Організації Північноатлантичного договору. Передусім висвітлено значення права українського народу на самовизначення як фундаментальної основи стратегічного інтеграційного вибору держави. Обґрунтовано, що право на самовизначення, закріплене в міжнародному праві та втілене в Конституції України через категорії народного суверенітету й установчої влади, становить базову конституційну передумову для визначення Україною свого геополітичного та цивілізаційного вектору розвитку. Досліджено історичну еволюцію цього права від державного самовизначення 1991 року до сучасного геополітичного та безпекового самовизначення в умовах збройної агресії проти України. У дисертації доведено, що інтеграція України до європейського та євроатлантичного простору є не випадковим політичним рішенням, а виявом тривалого цивілізаційного вибору українського народу, що було нормативно закріплено 2019 року на рівні Основного Закону. У цьому контексті стратегічний курс на членство в Європейському Союзі та НАТО набуває ознак елементу конституційної ідентичності України, оскільки відображає фундаментальні цінності українського конституційного ладу, серед яких демократія, верховенство права, права людини, народний суверенітет і державна незалежність.

У висновках за результатами дослідження загалом сформульовано низку положень теоретико-методологічного та конституційно-правового характеру, а також пропозицій і рекомендацій, що мають значення для поглиблення наукового розуміння інституційного механізму реалізації конституційного курсу України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору.

Під час розподілу основного тексту на розділи та підрозділи здобувач дотримався логіки поступового переходу від загальнотеоретичних положень до аналізу інституційного забезпечення реалізації стратегічного курсу держави. Матеріал викладено послідовно, із належним співвідношенням доктринальних, нормативних та організаційно-правових аспектів дослідження. Автором сформульовано необхідні наукові висновки, окреслено зміст ключових понять і запропоновано власне бачення інституційного механізму реалізації конституційного курсу України.

Позитивне враження справляє стиль викладення матеріалу. Дисертація написана логічно, послідовно та юридично грамотно. Складні конституційно-правові питання, пов'язані з реалізацією стратегічного курсу держави, розкрито зрозуміло, без надмірного ускладнення викладу, із належним рівнем аргументації авторських положень.

На сторінках дисертації здобувачеві вдалося розгорнути змістовний науковий аналіз, використавши значний масив вітчизняних і зарубіжних джерел, нормативно-правових актів, міжнародних документів та аналітичних матеріалів. Це свідчить про належне опрацювання обраної проблематики та здатність автора комплексно досліджувати питання конституційного забезпечення європейської та євроатлантичної інтеграції України.

Достовірність і теоретична обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечуються правильно визначеними метою та завданнями дослідження, логічною структурою дисертації, послідовністю викладення матеріалу, належною джерельною базою та відповідністю отриманих результатів заявленій темі. Анотація дисертації відображає її основні положення, наукову новизну, висновки та практичне значення одержаних результатів.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в комплексному конституційно-правовому дослідженні інституційного механізму реалізації конституційного курсу України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі й Організації Північноатлантичного договору, що дало змогу сформулювати низку нових наукових положень, висновків, пропозицій та рекомендацій.

Науковими результатами, що є новими або вирізняються певним ступенем новизни та винесені на захист, є такі:

у перше:

– обґрунтовано концепцію інституційного механізму реалізації конституційного курсу України на набуття повноправного членства в

Європейському Союзу й Організації Північноатлантичного договору як багаторівневої поліцентричної системи, що функціонує на основі взаємодії нормативного, гарантійного, виконавчо-управлінського та функціонально-диференційованого сегментів;

– розроблено авторську структурно-функціональну модель інституційного механізму реалізації конституційного курсу, яка, на відміну від наявних підходів, ґрунтується на його поліцентричній організації, функціональній диференціації та взаємодії елементів у межах системи стримувань і противаг;

– уведено до наукового обігу поняття функціонально-диференційованого рівня інституційного механізму реалізації конституційного курсу й обґрунтовано його місце як самостійного елемента структури механізму, що забезпечує галузеву імплементацію, координацію та контроль інтеграційних процесів.

Повнота викладений наукових результатів в опублікованих працях здобувача.

Основні положення та висновки дисертації оприлюднено на засіданнях круглих столів, науково-практичних конференціях, зокрема: «Право і правоохоронна діяльність: сучасний вимір і виклики глобалізації» (м. Київ, 1 грудня 2023 року); «Вплив сучасної науки на права людини» (м. Київ, 8 грудня 2023 року); «Сучасна доктрина юридичної практики та правоохорони» (м. Київ, 22 березня 2024 року); «Актуальні питання реформування правової системи держави: теорія та практика» (м. Київ, 30 травня 2025 року).

Перелік наукових праць здобувача й аналіз їхнього змісту засвідчують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження досить повно викладено у вітчизняних наукових фахових виданнях, зарубіжних виданнях, пройшли апробацію на різних науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення дисертаційної роботи. За результатами розгляду дисертації варто звернути увагу дослідника на окремі положення, що мають дискусійний характер і можуть бути предметом подальшого наукового обговорення.

1. На с. 55 дисертації автор розглядає стратегічний курс України на членство в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору як конституційний принцип, що впливає на формування змісту законодавства, обмежує дискрецію органів публічної влади та є орієнтиром під час оцінювання конституційності рішень. Такий підхід загалом заслуговує на підтримку, однак потребує додаткового уточнення меж відповідного обмеження дискреції. Зокрема, дискусійним є питання про те, де проходить межа між конституційною обов'язковістю стратегічного курсу та політичною свободою парламенту, уряду й інших суб'єктів публічної влади у виборі конкретних способів, темпів і форм його реалізації.

2. У підрозділі 1.2, зокрема на с. 60–83, автор аналізує нормативну регламентацію конституційного курсу та звертає увагу на фрагментарність законодавчого регулювання, а також на відсутність закону, який комплексно визначав би механізм реалізації відповідного курсу. Водночас це положення

видається дискусійним у частині доцільності ухвалення саме окремого комплексного закону. Потребує додаткового обґрунтування, які питання мають бути врегульовані таким актом, як він співвідноситиметься з чинними законами, стратегічними документами, Угодою про асоціацію з ЄС та актами у сфері співробітництва з НАТО, а також чи не створить він додаткового нормативного дублювання.

3. На с. 108 і наступних сторінках дисертації розкрито роль Президента України як гаранта реалізації конституційного курсу на членство в ЄС і НАТО. Автор обґрунтовує, що ця гарантійна функція виходить за межі звичайної участі глави держави в державному управлінні. Водночас така позиція потребує певного доктринального уточнення, оскільки надмірно широке тлумачення гарантійної ролі Президента може породжувати питання щодо співвідношення його повноважень із компетенцією Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України. У зв'язку з цим доцільно було б чіткіше розмежувати гарантійну, координаційну та представницьку функції Президента у сфері реалізації конституційного курсу.

4. На с. 162, а також у висновках до другого розділу на с. 168, автор пропонує розуміти інституційний механізм реалізації конституційного курсу як багаторівневу поліцентричну систему органів державної влади та незалежних інституцій. Такий підхід є цікавим і методологічно перспективним, однак потребує певної конкретизації. Зокрема, бажано чіткіше показати, які саме критерії дозволяють віднести окремі органи та інституції до відповідних сегментів механізму, а також яким чином у цій поліцентричній моделі забезпечується персоніфікована відповідальність за невиконання або неналежне виконання інтеграційних завдань.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що наведені вище зауваження та рекомендації мають переважно дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження. Робота Гори Миколи Ігоровича має належне науково-теоретичне і практичне значення, містить обґрунтовані наукові висновки та авторські підходи до розкриття інституційного механізму реалізації конституційного курсу України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. Сформульовані у дисертації положення спрямовані на поглиблення конституційно-правового розуміння європейської та євроатлантичної інтеграції України, а також на вдосконалення організації діяльності органів публічної влади у сфері реалізації стратегічного курсу держави.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Аналіз змісту дисертаційної роботи Гори Миколи Ігоровича дає підстави констатувати відсутність порушень вимог академічної доброчесності. У дисертації належним чином оформлено посилання на використані джерела інформації, наукові позиції, нормативно-правові акти, аналітичні матеріали та інші відомості, що стали основою для формулювання авторських висновків і пропозицій. Ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи

фальсифікації під час опрацювання дисертаційного дослідження та наукових публікацій здобувача не виявлено.

Основні положення дисертації з належним ступенем повноти відображені у наукових працях Гори Миколи Ігоровича, підготовлених і опублікованих за темою дослідження. Їх зміст відповідає проблематиці дисертації та підтверджує апробацію отриманих наукових результатів. Обрана тема є актуальною для науки конституційного права, оскільки стосується інституційного забезпечення реалізації конституційно закріпленого стратегічного курсу України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. Сформульовані автором висновки і пропозиції є достатньо аргументованими, мають ознаки наукової новизни та можуть бути використані в подальших наукових дослідженнях, нормотворчій діяльності, освітньому процесі й практиці функціонування органів публічної влади.

Дисертаційне дослідження на тему «Інституційний механізм реалізації конституційного курсу на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, у якій отримано науково обґрунтовані результати, що мають значення для розвитку конституційно-правової науки та поглиблення уявлень про механізми реалізації стратегічного курсу держави у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції.

За своїм змістом, структурою, науковим рівнем, ступенем обґрунтованості положень, висновків і пропозицій дисертація Гори Миколи Ігоровича відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Гора Микола Ігорович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

**Офіційний опонент -
завідувач кафедри конституційного
і міжнародного права та прав людини
Харківського національного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент**

Тетяна ГУДЗЬ